

06/07/2015

La integració del Mar Negre al món romà (ss. II-I aC)

Aquest article pretén analitzar la situació geopolítica en l'àmbit del Mar Negre en el període previ a les Guerres Mitridàtiques. Mentre a Occident, Roma ha d'afrontar l'amenaça de cimbres i teutons, a Orient plana el perill de tracis, gals escordiscs, escites i sàrmates. Davant la incapacitat dels romans a l'hora d'ajudar a les *poleis* amenaçades, Mitrídates VI Eupàtor, rei del Pontus, aprofitarà la circumstància per desenvolupar la seva expansió per les costes del Mar Negre, que el dotarà d'extraordinaris recursos, fonamentals en el seu ulterior conflicte amb la República.

El regne del Pontus va desenvolupar una clara política d'expansió pel Mar Negre des de l'època del seu rei Farnaces I (185-155 aC). Obligat a renunciar a les seves aspiracions sobre Anatòlia després de ser derrotat per una coalició dels seus

homònims bitini, pergàmen i capadoci al 179 aC, aquest rei pòntic va aconseguir ser reconegut com “amic i aliat” dels romans i va redirigir el seu afany expansionista cap al Mar Negre. La incapacitat de Roma per ajudar de manera efectiva les ciutats gregues (*poleis*) d'aquestes llunyanes regions, que patien l'assetjament d'escites i sàrmates, va oferir a Farnaces i als seus successors l'oportunitat d'intervenir, si bé reconeixent l'hegemonia romana, en resposta a les peticions d'auxili de les ciutats amenaçades. Així ho indicaria el tractat d'ajuda mútua signat en el 157/5 aC amb la *polis* de Chersonesos Taurica, a Crimea (antiga Tàuride). En qualsevol cas, amb la seva expansió Farnaces no pretenia un domini total del Mar Negre, que quedava molt lluny de les seves possibilitats, sinó només reforçar el seu regne davant els Estats rivals, guanyant el control d'àrees de gran potencial econòmic com la Tàuride. No va ser fins al regnat del seu fill, Mitrídates V Evergetes (150-120 aC), que va mantenir la política de submissió a Roma, quan es va intensificar el vincle amb el Bòsfor cimeri, apreciand-se l'arribada d'individus del Pontus i la presència de moneda pòntica sobretot de la ciutat d'Amisos. Així es donaria un pas important en la cohesió econòmica del Mar Negre, que constituïria el preàmbul de la unió política pretesa pel gran rei pòntic Mitrídates VI Eupàtor (120-63 aC), entre els anys 111/0 i 90/89 aC, quan Chersonesos, Olbia, Tyras, Pantikapaion i Theodosia, així com Taman, el Bòsfor cimeri i la Còlquide, van passar a formar part del regne del Pontus i es detecta l'auge en les relacions entre les regions septentrionals i orientals del Mar Negre, i els centres pòntics d'Amisos i Sinope.

Malgrat el primerenc interès de Roma pel control del trànsit marítim a la Mediterrània oriental, aquest va ser parcial en relació al Mar Negre. Les fonts literàries antigues indiquen que els èxits de Mitrídates Eupàtor al Bòsfor cimeri i la Còlquide, així com les seves victòries sobre escites, sàrmates, bastames i altres pobles a la costa nord del Mar Negre, no van inquietar els romans. Això podria ser degut a què es tractaria de territoris llunyans, en els quals Roma no tenia especial interès. A més, Eupàtor era “aliat i amic” dels romans, el que suposava que amb la seva acció contribuïa indirectament a estendre l'hegemonia romana a aquelles regions. Així mateix, cal recordar que, entre els anys 113 i 101 aC, Roma va estar ocupada en les guerres contra cimbres i teutons, i contra el rei nòmida Yugurta. Aquesta complicada conjuntura degué contribuir a la seva laxa actitud davant l'expansionisme pòntic al Mar Negre i va impulsar el projecte d'unió política pretès per Eupàtor, així com la intervenció d'aquest en la mateixa Anatòlia, que seria el germen de les Guerres Mitridàtiques (89-63 aC).

Al litoral nord i est del Mar Negre, Mitrídates Eupàtor va annexionar amplis territoris, que va assignar als seus fills i afins (*philoï*), en qualitat de governadors (*eparchoi*), i que va controlar mitjançant guarnicions en els centres urbans i enclavaments militars en les àrees rurals (*phrouria* i *katoikiaï*). En aquest sentit, és reveladora la difusió de les emissions del rei, especialment d'Amisos, que podria vincular-se a un procés d'homogeneïtzació monetària per estabilitzar les relacions econòmiques entre el Pontus i els territoris annexionats al Mar Negre. No obstant això, també podria associar-se al pagament de guarnicions pòntiques, tropes auxiliars o fins i tot mercenaris. Indici de la ferma voluntat d'annexió d'Eupàtor a la costa nord i est del Mar Negre és el fet que imposés a la *polis* de Chersonesos el seu protectorat, erigint-se en el seu *prostates*.

Tanmateix, a la costa oest del Mar Negre, Mitrídates Eupàtor va exercir la seva hegemonia només mitjançant aliances militars amb les *poleis* de la regió (*symmachiai*). Aquest va ser el cas d'Istros, Apollonia, Mesembria i, potser, Bizanci, on el rei va fer escala després del seu fracàs a Kyzicos, en el marc de la III Guerra Mitridàtica, així com de les ciutats que es van rendir a M. Terenci Varró Lúcul (cos. 73 aC), procònsol de Macedònia al 72/1 aC, que degueren ser afins a Eupàtor. Certament, els greus problemes de la província romana de Macedònia, sotmesa a la pressió dels bàrbars, van facilitar l'activitat del rei a la costa tràcia, erigit en l'única opció de defensa de les *poleis*. No obstant això, la proximitat de la província degué exercir un efecte dissuasori en Eupàtor, que, en qualsevol cas, va poder mantenir certa hegemonia en el litoral oest del Mar Negre fins al final de la III Guerra Mitridàtica. Així mateix, si bé la conclusió del conflicte mitridàtic al 63 aC, a càrrec de Cn. Pompeu Magne (cos. 70, 55, 52 aC), va comportar la reorganització de l'Anatòlia septentrional i, en general, de tots els territoris que havien estat sota l'hegemonia d'Eupàtor, pel que fa al litoral oest del Mar Negre no sembla que s'hi intervingués i, simplement, va romandre sota la supervisió dels governadors de Macedònia. En aquest sentit, ni tan sols les exitoses campanyes de Terenci Varró van donar lloc a una autèntica ocupació dels territoris conquerits entre la província i el Danubi, el que va contribuir a l'augment de la pressió dels bàrbars i a la pèrdua de control de les *poleis* de la costa, que havien rebut dures represàlies per la seva afinitat amb el rei. Només amb M. Licini Cras (cos. 30 aC), procònsol de Macedònia del 30 al 28 aC, es va consolidar l'hegemonia romana als Balcans, en el marc d'una política més àmplia, impulsada des d'Il·líria i Macedònia, que va culminar amb la creació de les províncies danubianes.

Isaías Arrayás Morales

Departament de Ciències de l'Antiguitat i l'Edat Mitjana

Isaias.Arrayas@uab.cat

Referències

[View low-bandwidth version](#)